

ВИСОКА ШКОЛА СТУКОВНИХ СТУДИЈА „СИРМИЈУМ“

СРЕМСКА МИТРОВИЦА

ЗАВРШНИ МАСТЕР РАД

ТЕМА

**УПОТРЕБА ДИГИТАЛНИХ СРЕДСТАВА У РАЗВОЈУ РАНЕ
ЈЕЗИЧКЕ ПИСМЕНОСТИ**

ПРЕДМЕТ

РАНА ЈЕЗИЧКА ПИСМЕНОСТ

МЕНТОР

др Слађана Миленковић

СТУДЕНТ

Гордана Стефањук

5/2023 - М

Сремска Митровица, 2026.

САДРЖАЈ

САЖЕТАК.....	4
1. УВОД	6
2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА.....	7
2.1. Рана језичка писменост и развој језичких компетенција.....	7
2.2. Дете у дигиталном окружењу и језички развој.....	13
2.3. Дигитални садржаји као подршка развоју ране језичке писмености.....	19
2.4. Улога васпитача и програм „Године узлета“ у дигиталној пракси.....	21
2.5. Педагошки и етички оквири примене дигиталних медија.....	26
2.6. Синтеза теоријских полазишта и повезаност са истраживањем.....	28
3. МЕТОДОЛОШКИ ДЕО.....	31
3.1. Циљ и полазишта истраживања.....	31
3.2. Задачи истраживања.....	32
3.3. Методе, технике и поступак истраживања.....	33
4. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА.....	34
4.1. Карактеристике узорка и контекст истраживања.....	34
4.2. Примена дигиталних садржаја у васпитно-образовној пракси.....	34
4.3. Перцепције васпитача о ефектима дигиталних садржаја.....	35
4.4. Усклађеност дигиталне праксе са програмом „Године узлета“.....	36
4.5. Услови и ограничења примене дигиталних садржаја.....	37
4.6. Квалитативна анализа ставова и искустава васпитача.....	37

5. ПРЕДЛОЗИ ЗА ПРИМЕНУ РЕЗУЛТАТА У ПРАКСИ.....	40
5.1. Материјални и организациони услови за примену дигиталних садржаја.....	40
5.2. Професионални развој васпитача и планирање дигиталне праксе.....	40
5.3. Дигитални садржаји у функцији програма „Године узлета“.....	41
5.4. Сарадња са родитељима и подстицање креативне употребе дигиталних медија.....	42
5.5. Синтеза могућности унапређења васпитно-образовне праксе.....	43
6. ЗАКЉУЧАК.....	44
ЛИТЕРАТУРА.....	46
ПРИЛОЗИ.....	48

САЖЕТАК

Предмет овог рада јесте примена дигиталних садржаја у подстицању ране језичке писмености код деце предшколског узраста, са посебним освртом на улогу васпитача у васпитно-образовном процесу. Полазећи од савремених педагошких теорија и програмских поставки програма „Године узлета“, рад је усмерен на анализу начина на који се дигитални медији користе у пракси, као и на сагледавање ставова и искустава васпитача у овој области.

Теоријски део рада обухвата разматрање појма и значаја ране језичке писмености, развоја говора и језика у предшколском узрасту, мултимодалног учења, дигиталне писмености и улоге васпитача као медијатора учења. Посебна пажња посвећена је етичким и педагошким аспектима примене дигиталних медија, као и савременим домаћим и иностраним истраживањима која указују на развојне потенцијале и ограничења дигиталних садржаја у раном детињству.

Емпиријски део рада заснован је на дескриптивној методи истраживања. Као истраживачка техника коришћено је анкетање, а инструмент истраживања био је ауторски конципиран упитник. Узорак је чинило 30 васпитача запослених у предшколској установи „Пчелица“ у Сремској Митровици.

Истраживање је било усмерено на испитивање учесталости и начина примене дигиталних садржаја, процене њиховог утицаја на језички развој деце, као и на идентификовање препрека и потреба у пракси. Резултати истраживања указују да васпитачи углавном имају позитиван став према примени дигиталних садржаја у подстицању ране језичке писмености, али да се њихова примена реализује ограничено и несистематично. Као најчешће препреке наведени су недовољна техничка опремљеност, ограничен избор квалитетних садржаја на српском језику и недовољна подршка у виду стручног усавршавања. Истовремено, резултати показују да васпитачи препознају значај активне улоге одраслог, разговора и интеграције дигиталних медија са другим васпитно-образовним активностима.

На основу анализе резултата предложене су мере за унапређење праксе које се односе на јачање професионалних компетенција васпитача, систематичнију интеграцију

дигиталних медија и обезбеђивање институционалне подршке у складу са развојним потребама деце и програмским принципима предшколског образовања.

Кључне речи: рана језичка писменост, дигитални садржаји, предшколска установа, васпитачи, Године узлета

1. УВОД

Савремено друштво карактерише интензиван развој дигиталних технологија које све више обликују свакодневни живот деце, породице и образовних установа. Деца предшколског узраста одрастају у окружењу у којем су дигитални медији постали саставни део културног, социјалног и комуникацијског контекста. У том смислу, предшколска установа као васпитно-образовна средина има задатак да критички, промишљено и развојно примерено одговори на изазове и могућности које дигитално окружење доноси.

Једна од кључних области развоја у предшколском узрасту јесте **рана језичка писменост**, која обухвата развој говорних, комуникацијских и предписмених компетенција, а представља основу за касније школско учење и целокупан образовни развој детета. Савремена педагошка и психолошка истраживања указују да се језички развој најуспешније подстиче кроз богате социјалне интеракције, игру, дијалог и симболичко мишљење, уз активну улогу одраслих. У оквиру ових процеса, дигитални садржаји могу представљати значајан ресурс за обогаћивање дечјег искуства, подстицање пажње, развој речника, разумевање значења и наративних способности, али само уколико се користе у функцији развоја, а не као пука забава. Програм „*Године узлета*“ препознаје медије, укључујући и дигиталне, као потенцијалне ресурсе за учење, наглашавајући активну улогу детета и васпитача као медијског посредника.

Полазећи од наведених теоријских и програмских поставки, овај рад усмерен је на испитивање начина на који васпитачи користе дигиталне садржаје у подстицању ране језичке писмености, као и на сагледавање њихових ставова, искустава, процена и уочених препрека у пракси. Посебан значај рада огледа се у чињеници да је истраживање усмерено управо на перспективу васпитача, као кључних носилаца васпитно-образовног процеса у предшколској установи.

Рад је структуриран тако да, након уводног дела, обухвати теоријски оквир ране језичке писмености и дигиталних медија, методолошки опис истраживања, приказ и дискусију резултата, као и предлоге за унапређење праксе. На тај начин, рад настоји да допринесе бољем разумевању улоге дигиталних садржаја у предшколском образовању и понуди смернице за њихову промишљену и педагошки оправдану примену.

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Теоријски оквир представља полазиште за разумевање значаја дигиталних садржаја у подстицању развоја ране језичке писмености. Он обухвата анализу основних појмова, релевантних теорија и програмских докумената, као и сагледавање улоге васпитача у контексту савремене предшколске праксе. У складу са програмом „Године узлета“, дете се посматра као активан учесник у процесу учења, а дигитални медији као потенцијални носиоци смислених искустава која подржавају комуникацију, симболичку игру и истраживање. (ЗУОВ, *Године узлета* 2018)

2.1. Рана језичка писменост и развој језичких компетенција

Рана језичка писменост обухвата развој предвештина, способности и искустава која су темељ за касније читање, писање и функционалну писменост. Према Крњаји, рана писменост подразумева „развијање комуникационих пракси, симболичког мишљења и разумевања језика у свакодневним интеракцијама“, а не рано формално описмењавање. Као основни елементи ране језичке писмености издвајају се: (Крњаја, 2015, стр. 22–35; Крњаја, 2018, стр. 41–56).:

- развој говорног језика (речник, граматичке структуре);
- развој слушања и разумевања;
- наративне способности;
- фонолошка свест;
- симболичко мишљење;
- способност дијалога, препричавања и комуникације.

Према социокултурној теорији Виготског (Vygotsky, 1978), језички развој је дубоко условљен интеракцијама са одраслим моделима, а највише напредује у „зони наредног развоја“ кроз вођено учење, дијалог и заједничку активност. Ово је од кључног значаја за разумевање улоге васпитача, али и потенцијала дигиталних садржаја, који могу да омогуће контекст за богате комуникацијске и когнитивне ситуације.

2.1.1. Појам и значај ране језичке писмености

Рана језичка писменост представља један од кључних аспеката целокупног развоја детета у предшколском узрасту, јер чини основу за касније читање, писање, учење и академску успешност. У савременим педагошким и психолошким теоријама, рана писменост се не посматра као изолован скуп вештина, већ као сложен и динамичан процес који се развија кроз свакодневне социјалне интеракције, игру, комуникацију и културне праксе.

Према Крњаји, рана језичка писменост обухвата „развијање способности разумевања и употребе језика у различитим комуникационим ситуацијама, као и стварање позитивног односа према језику, причи, симболима и тексту“. (Крњаја, 2015-2020) Овакво схватање наглашава да се писменост не своди на рано учење слова, већ на развој значења, комуникације и симболичког мишљења.

У раном детињству језик има вишеструку функцију: средство комуникације, средство социјализације, средство мишљења, средство емоционалног изражавања, средство учења.

Због тога је рана језичка писменост тесно повезана са когнитивним, социјалним и емоционалним развојем детета. Истраживања показују да деца која у предшколском узрасту имају богато језичко окружење, развијен речник и искуство са причом и симболима, касније лакше усвајају формалне облике писмености (Snow, Burns & Griffin, 1998, стр. 3–20).

Савремене теорије развоја језика истичу да се језичка писменост не развија изоловано, већ унутар социјалног и културног контекста. Према социокултурној теорији Виготског, језик је средство посредовања између детета и света, а развија се кроз интеракцију са значајним другима – родитељима, васпитачима и вршњацима. (Vygotsky, 1978).

У том смислу, рана писменост је резултат заједничких активности, дијалога, игре улога, слушања прича, препричавања, симболичке игре, учешћа у културним праксама.

Брунер (Bruner, 1986) наглашава да се језик најуспешније усваја у контексту заједничког значења, где одрасли пружају подршку детету кроз питања, проширивање

дечјих исказа и моделовање језичких структура. Овај процес познат је као „скелење“ (scaffolding) и представља један од кључних механизма развоја језичких компетенција.

У оквиру предшколске установе, културни контекст ране писмености обухвата свакодневну комуникацију у групи, приче, песме и рецитације, драматизацију, визуелне симболе, дигиталне медије као део савремене културе детета.

Овакво разумевање ране писмености посебно је важно у контексту дигиталног окружења, јер дигитални садржаји постају део културног искуства деце и утичу на начин на који деца комуницирају, уче и конструишу значења (Marsh, 2016, стр. 21–25).

2.1.2. Језик као средство мишљења и учења

Језик у предшколском узрасту није само средство комуникације, већ и основно средство мишљења. Према Виготском (Vygotsky, 1978), развој мишљења и развој говора међусобно су повезани и утичу једно на друго. Кроз језик дете учи да именује појаве, класификује искуства, повезује узроке и последице и развија апстрактно мишљење.

Миленковић (Миленковић, 2019, стр. 48) истиче да је „развој језика директно повезан са развојем когнитивних структура“, те да активности које подстичу описивање, објашњавање и аргументовање имају снажан утицај на интелектуални развој детета. У том контексту, причање прича, дијалог и наративне активности имају посебан значај.

Наративна компетенција, као способност да се догађаји логички повежу у смислену целину, представља важан сегмент ране језичке писмености. Деца која у предшколском узрасту развијају способност препричавања и креирања прича показују већу спремност за касније школско учење.

Дигитални садржаји, као што су анимиране приче, аудио-визуелни материјали и интерактивне сликовнице, могу додатно подржати развој наративних способности, јер омогућавају визуелну подршку радњи и подстичу дете на описивање, предвиђање и интерпретацију.

2.1.3. Значај ране језичке писмености за каснији образовни развој

Бројна истраживања указују да су ране језичке компетенције снажан предиктор каснијег школског успеха. Научници истичу да деца која улазе у школу са развијеним

речником, разумевањем језика и позитивним односом према писмености имају већу вероватноћу да успешно савладају читање и писање. (Snow, 1998)

Значај ране језичке писмености огледа се у лакшем усвајању читања и писања, бољем разумевању наставних садржаја, развоју критичког мишљења, развоју социјалних и комуникацијских вештина, већем самопоуздању детета.

У том контексту, предшколска установа има изузетно важну улогу, јер представља систематизовано окружење у којем се језички развој може подржати кроз пажљиво планиране активности, адекватне ресурсе и стручну подршку васпитача.

Развој говора и језика у предшколском узрасту представља један од најсложенијих и најзначајнијих развојних процеса, јер се у том периоду постављају темељи за каснију писменост, учење и социјалну комуникацију. Предшколски узраст обухвата период интензивног језичког напретка, у којем дете од једноставних говорних облика прелази ка сложеним реченичним структурама, развијеном речнику и наративним способностима. Језичке компетенције у предшколском узрасту развијају се кроз игру, језичку размену, симболизацију и активно учешће детета у социјалним ситуацијама. Брунер истиче да се језик развија као „алат конструкције стварности“, а дете језик усваја кроз наратив, дијалог, заједничке активности и културне праксе. (Bruner, 1983)

Основни аспекти развоја језичких компетенција у овом узрасту су:

1. Развој речника и појмова - ширење семантичких категорија, усвајање нових речи и разумевање њиховог значења.
2. Развој разумевања (рецептивне способности) - способност детета да прати причу, упутство, логички ток, што је основа за касније академско учење.
3. Фонолошка свест - препознавање рима, почетних и крајњих гласова, ритма и звучних образаца. Фонолошка свест у предшколском узрасту има највећи предиктивни значај за читање у основној школи.
4. Наративна компетенција, према Николић (Николић, 2018, стр.63) способност да дете повеже садржај у целину — да опише, преприча, постави логички след — представља „један од најважнијих предиктора школске успешности“.

5. Симболичка и предзнаковна писменост - разумевање да симболи, знакови, слова и слике носе значење.

Управо ове компетенције дигитални садржаји могу снажно да подрже када су примерени, кратки, јасни и контекстуално интегрисани. Према савременим педагошким и психолошким схватањима, језички развој није линеаран процес, већ динамична интеракција биолошких предиспозиција, социјалног окружења и културних утицаја (Пешикан, 2010, стр. 34,35). Зато је улога васпитно-образовног контекста, а посебно предшколске установе, од пресудног значаја за подстицање и усмеравање језичког развоја.

2.1.4. Фазе развоја говора и језичких способности у предшколском узрасту

Развој говора у предшколском узрасту може се посматрати кроз неколико карактеристичних фаза, које се међусобно преплићу и надограђују.

У ранијем предшколском периоду (од 3. до 4. године), дете интензивно проширује свој речник и почиње да користи једноставне реченице. Говор у овом периоду карактерише именовање предмета и појава, једноставни описи, почетна употреба граматичких структура, честа питања и коментари.

У средњем предшколском узрасту (од 4. до 5. године), говор постаје сложенији, а дете комбинује више реченица, користи сложеније граматичке облике, почиње да препричава догађаје, показује развијенију наративну структуру.

У старијем предшколском узрасту (5–6/7 година), дете достиже ниво говорних способности који му омогућава логичко повезивање догађаја, јасно изражавање мисли, аргументовање, описивање и објашњавање, учешће у дијалогу са вршњацима и одраслима.

Према Николић, управо у овом периоду долази до значајног развоја наративних и метајезичких способности, које су директно повезане са каснијим успехом у читању и писању. (Николић, 2018, стр.68)

Језички развој обухвата две међусобно повезане димензије: рецептивну (разумевање) и продуктивну (изражавање).

Рецептивне језичке способности

Рецептивне способности односе се на способност детета да разуме говор, упутства, приче и симболичке садржаје. Разумевање претходи продукцији и представља основу за даљи развој језика (Owens, 2012).

У предшколском узрасту, развој разумевања огледа се у праћењу прича и разговора, разумевању питања и инструкција, препознавању значења речи у контексту, разумевању узрочно-последичних односа.

Квалитетно језичко окружење, богато разговором, причама и различитим симболичким садржајима, значајно доприноси развоју рецептивних способности.

Продуктивне језичке способности

Продуктивне способности односе се на способност детета да говори, описује, поставља питања и комуницира. Оне се развијају кроз спонтану комуникацију, дијалог са одраслима, игру улога, наративне активности, драматизацију.

Миленковић истиче да продуктивне језичке способности не могу бити развијене без подстицајног окружења у којем дете има прилику да говори, буде саслушано и охрабрено да изражава своје мисли. (Миленковић, 2020, стр.72)

Дигитални садржаји, када су праћени разговором и активним учешћем васпитача, могу допринети развоју обе димензије језичких способности.

2.1.5. Фонолошка свест и наративне способности основа писмености

Фонолошка свест представља способност детета да уочи и разликује звучне елементе језика, као што су риме, слогови и појединачни гласови. Она се сматра једним од најважнијих предиктора каснијег читања и писања (Исто).

У предшколском узрасту, фонолошка свест се развија кроз песме и риме, игре речима, ритам и мелодију говора, слушање и препознавање гласова, језичке игре.

Деца која развију фонолошку свест пре поласка у школу имају значајно мање тешкоћа у савладавању читања. Због тога је подстицање ових способности један од кључних задатака предшколске установе. (Исто)

Дигитални аудио и видео садржаји, као што су песме, ритмичке игре и звучни записи, могу бити ефикасан ресурс за развој фонолошке свести, нарочито када су интегрисани у свакодневне активности.

Наративне способности односе се на способност детета да организује искуство у причу, да логички повезује догађаје и да изражава узрочно-последичне односе. Ове способности имају централну улогу у развоју језика и касније писмености.

Према Брунеру, причање представља природан начин на који деца разумеју свет. Кроз причу дете организује искуства, развија језик, учи да комуницира значења, развија машту и креативност. (Bruner, 1983)

Деца која у предшколском узрасту имају развијене наративне способности показују већу спремност за школско учење и боље разумевање писаног текста. (Николић, 2017, стр. 41)

Дигитални садржаји, попут анимираних прича и интерактивних сликовница, могу додатно подржати развој наративних способности, јер комбинују визуелну и звучну подршку причи.

2.1.6. Улога предшколске установе у развоју говора и језика

Предшколска установа има посебну одговорност у подстицању језичког развоја, јер обезбеђује организовано и подстицајно окружење у којем деца проводе значајан део дана. Према програму „Године узлета“, васпитно-образовни процес треба да омогући деци:

- богате комуникацијске ситуације,
- дијалог и размену,
- учешће у различитим језичким активностима,
- повезивање језика са искуством и игром.

У том контексту, дигитални медији могу бити један од ресурса који подржавају језички развој, али само уколико су интегрисани у целину васпитно-образовног рада и усклађени са развојним потребама деце. (ЗУОВ, *Године узлета*, 2018)

2.2. Дете у дигиталном окружењу и језички развој

Деца савремене генерације одрастају у дигиталном окружењу које их природно привлачи. Према истраживањима Нојмана, деца од 3–6 година могу развијати

предписмене компетенције коришћењем квалитетних дигиталних апликација, аудио-визуелних садржаја и интерактивних игара, све док су оне развојно примерене; кратке и педагошки осмишљене; праћене комуникацијом са одраслим. (Neumann, 2018, стр.44,45)

Мајерова мултимедијална теорија учења (Mayer, 2009, стр.63) наглашава да деца најбоље усвајају информације када су истовремено активирани визуелни и аудитивни канали, али без претераног стимулативног оптерећења. Зато је кључна улога васпитача да одабере садржаје који су јасни, чисти, структурисани и подржавају обраду значења.

Дигитални ресурси могу да подрже развој слушне перцепције, препознавање симбола, усвајање речника, мотивисано учење, креативно мишљење и наративне вештине.

Кључна ставка, међутим, јесте да дигитални медији **не смеју заменити комуникацију**, већ је подстаћи.

2.2.1. Мултимодалност, медији и развој језичких компетенција

Савремена истраживања у области образовања и развојне психологије све више указују на значај **мултимодалног учења**, односно учења које укључује више сензорних канала истовремено. За децу предшколског узраста, која свет упознају кроз чулно искуство, покрет, звук и визуелне стимулусе, мултимодалност представља природан начин учења и разумевања.

Мултимодално учење подразумева истовремено ангажовање визуелног канала (слика, боја, покрет), аудитивног канала (говор, звук, музика), моторичког канала (покрет, гестикулација), социјалног канала (интеракција, дијалог).

Савремена писменост више није искључиво заснована на тексту, већ обухвата различите модалитете кроз које се значења стварају, тумаче и преносе. Овакво схватање посебно је важно у контексту раног детињства, јер деца значења прво усвајају кроз слику и звук, а тек касније кроз писани текст.

Предшколско дете учи кроз искуство, игру и интеракцију са окружењем. У овом периоду доминира конкретно и симболичко мишљење, што значи да деца најбоље разумеју појмове када су они визуелно и звучно подржани. (Piaget, 1962)

Мултимодални приступ у предшколству подразумева да се говор комбинује са покретом, приче прате сликама и предметима, песме прате ритмом и покретом, симболи и знакови повезују са значењем.

Дигитални медији природно подржавају овакве облике учења, јер омогућавају истовремену презентацију слике, звука и покрета. Деца боље разумеју и памте информације када су оне представљене кроз више канала, али под условом да су садржаји једноставни, јасни и развојно примерени. (Maуer, 2005, стр.31)

2.2.2. Улога визуелних и аудитивних стимулуса у развоју језика

Визуелни стимулуси имају изузетно важну улогу у развоју језика код деце предшколског узраста. Сlike, илустрације, фотографије и анимације помажу деци да повежу реч са значењем, разумеју апстрактне појмове, прате радњу и логички ток приче, развијају симболичко мишљење.

Према Нојману, (Neumann, 2018) визуелна подршка значајно доприноси развоју речника, нарочито код деце која још увек немају потпуно развијене језичке компетенције. Када дете види предмет или радњу истовремено са њеним именованем, процес усвајања значења је бржи и стабилнији.

У дигиталном окружењу, визуелни стимулуси су често динамични (покрет, анимација), што додатно привлачи пажњу деце. Међутим, истраживања упозоравају да превише динамичних и брзих визуелних промена може довести до когнитивног преоптерећења⁴¹, због чега је улога васпитача у избору садржаја од пресудног значаја.

Аудитивни стимулуси, као што су говор, музика, песме и звучни записи, представљају основу развоја језика. Кроз слушање, дете развија фонолошку свест, осећај за ритам и интонацију језика, правилну артикулацију, разумевање значења.

Рано излагање квалитетним аудитивним стимулусима има дугорочан утицај на развој језичких и читалачких способности. Песме, риме и звучне игре посебно су значајне за развој фонолошке свести. (Борисављевић и сарадници, 2020, стр.58)

Дигитални аудио садржаји могу бити користан ресурс у предшколском образовању, јер омогућавају слушање различитих говорних модела, јасну артикулацију, понављање садржаја, уједначен квалитет звука.

Ипак, као и код визуелних садржаја, аудитивни материјали морају бити пажљиво бирани и интегрисани у активност, уз разговор и интеракцију.

2.2.3. Дигитални медији као мултимодални ресурси за језички развој

Дигитални медији представљају јединствене мултимодалне ресурсе, јер истовремено комбинују слику, звук, текст и покрет. У контексту развоја језичких компетенција, они могу подржати развој речника, разумевање приче, развој наративних способности, подстицање дијалога, мотивацију за учење.

Дигитални медији могу проширити дечје језичко искуство, али само ако се користе као део ширег педагошког процеса, а не као изолована активност. То значи да дигитални садржаји треба да буду увод у активност, подстицај за разговор, средство за истраживање или основа за креативно изражавање.

Истраживања показују да деца највише користи имају од дигиталних садржаја када након њих следе активности као што су препричавање, драматизација, цртање, игра улога, заједничка дискусија. (Исто)

2.2.4. Мултимодалност и програм „Године узлета“

Програм „*Године узлета*“ у потпуности је усклађен са принципима мултимодалног учења. У програму се наглашава да деца уче кроз различите материјале, симболе, медије, игру, истраживање, дијалог.

Дигитални медији се у овом програму посматрају као један од ресурса који могу подржати ове процесе, али само уколико су у функцији развојних циљева и усклађени са интересовањима деце. Васпитач је тај који процењује када је дигитални медиј оправдан, који садржај је примерен, како ће бити интегрисан у активност, на који начин ће подстаћи језички развој. (ЗУОВ, *Године узлета*, 2018)

Савремена деца одрастају у друштву у којем су технологија, екрански медији и дигиталне платформе интегрисани у свакодневни живот породице, вршњака и заједнице. Деца не користе медије само као забаву, већ као простор за истраживање, учење, комуникацију и конструкцију идентитета.

У предшколском узрасту дигитално окружење делује на више аспеката развоја, а кључна питања су:

- како деца примају и обрађују дигиталне стимулусе,
- да ли дигитални садржаји подржавају или нарушавају развој,
- који су услови да дигитални медији буду развојно примерени,
- како их васпитач користи да подстакне а не да замени интеракцију.

Деца предшколског узраста најуспешније уче кроз комбинацију визуелних, аудитивних, моторичких, социјалних стимулуса.

Учење је успешније када информације потичу из два канала (слика + звук) и када се садржаји представљају кратко, јасно и без сувишних визуелних и звучних сметњи. Ово је посебно важно за развој језика, јер мултимедијални садржаји наглашавају кључне речи, визуелно приказују њихово значење, оснажују фонолошку обраду, подстичу боље памћење и разумевање. (Мауер, 2009)

Истраживања показују да деца која користе развојно примерене дигиталне садржаје постижу боље резултате на тестовима фонолошке свести, препознавања симбола, разумевања текста, наративне компетенције. (Борисављевић и сарадници, 2020, стр.61)

2.2.5. Развој пажње и мотивације

Једна од најчешће помињаних предности дигиталних медија је повећана мотивација. Деца показују „дужу усмереност пажње“ када садржај комбинује визуелни покрет, звук и јасну радњу. Међутим, ова мотивација сама по себи није довољна за учење. (Marsh, 2016)

Зато је улога васпитача да постави циљ, води разговор, усмерава пажњу на битне делове, подстакне дете да претвара пасивно гледање у активну комуникацију.

2.2.6. Савремена истраживања о дигиталним медијима и раној језичкој писмености

У последњој деценији приметан је пораст интересовања истраживача за проучавање утицаја дигиталних медија на развој деце предшколског узраста, посебно у области језика и ране писмености. Савремена истраживања указују да дигитални медији могу имати позитиван, неутралан или негативан утицај на развој, у зависности од начина, учесталости и контекста употребе.

Иностранна истраживања показују да дигитални садржаји који су развојно примерени, едукативни и праћени активном улогом одраслог могу значајно допринети развоју речника, разумевању приче и наративним способностима деце. Истичу да интерактивне дигиталне сликовнице подстичу децу на активно учешће у причи, што позитивно утиче на језички развој, посебно код деце из мање стимулативних средина. (Hirsh - Pasec, 2015)

С друге стране, истраживања упозоравају да пасивна употреба дигиталних медија, без разговора и интеракције, не доприноси развоју језика и може чак имати негативне ефекте на пажњу и комуникацију. Зато се у већини студија наглашава да кључни фактор није сам медиј, већ педагошки контекст у којем се користи. (Борисављевић и сарадници, 2020, стр.64)

У домаћем контексту, истраживања Крњаје и сарадника (Крњаја, 2017, стр.112 -114) указују да васпитачи у Србији углавном препознају потенцијал дигиталних медија, али да се њихова примена у пракси често ослања на личну иницијативу и индивидуалне компетенције. Миленковић (Миленковић, 2020, стр.96) наводи да постоји потреба за систематичнијим стручним усавршавањем васпитача у области дигиталне писмености и педагошке примене медија.

Резултати европских студија (Европска комисија, 2020, стр.12-14) показују да су предшколске установе које имају јасне смернице и подршку за примену дигиталних медија успешније у интеграцији технологије у васпитно-образовни процес. У таквим установама дигитални медији се користе као подршка учењу, а не као замена за директну комуникацију.

Савремена истраживања такође указују на значај укључивања васпитача у процес планирања и евалуације дигиталних активности. Када васпитачи активно учествују у избору и прилагођавању садржаја, ефекти на развој језичких компетенција су знатно израженији (Милић, 2020, стр 78-79).

У том контексту, спроведено истраживање у оквиру овог рада надовезује се на постојећа сазнања и доприноси бољем разумевању праксе у домаћем предшколском окружењу. Фокусирањем на ставове и искуства васпитача, истраживање омогућава увид у реалне могућности и ограничења примене дигиталних медија у подстицању ране језичке писмености.

2.2.7. Развој симболичког мишљења

Симболички развој је основа за све касније облике писмености. Деца треба да разумеју да слика носи значење, звук прати радњу, симбол представља нешто у реалном свету.

Симболичка игра представља први ниво апстракције, а дигитални садржаји (сликовни прикази, иконе, анимације) могу проширити симболички свет детета уколико су једноставни, препознатљиви, у вези са искуством детета. (Piaget, 1962)

2.3. Дигитални садржаји као подршка развоју ране језичке писмености

Дигитална писменост представља једну од кључних компетенција савременог друштва и све чешће се препознаје као саставни део образовања од најранијег узраста. У контексту раног детињства, дигитална писменост не подразумева техничку оспособљеност за коришћење уређаја, већ развијање способности разумевања, критичког односа и смислене употребе дигиталних медија у складу са развојним потребама детета.

Према УНЕСКО-у, дигитална писменост у раном узрасту обухвата:

- упознавање са основним дигиталним симболима,
- разумевање визуелних и звучних порука,
- способност повезивања дигиталних садржаја са реалним искуством,
- развој критичког и одговорног односа према медијима. (УНЕСКО, 2018)

Овакво схватање дигиталне писмености у потпуности је усклађено са савременим педагошким приступима који дете посматрају као активног учесника у процесу учења. Дигитални садржаји подржавају развој више компоненти ране језичке писмености:

1. Развој речника -комбинација слике и звука олакшава усвајање нових појмова (Mauger, 2009)
2. Развој аудитивне перцепције - Квалитетни звучни материјали подстичу слушање, препознавање гласова, мелодије и ритма језика (Neumann, 2018).

3. Развој разумевања - Кратке приче, видеа и анимације развијају способност праћења логичког тока.

4. Фонолошка свест - Постоје дигиталне игре које подстичу препознавање рима, сегментацију речи и анализу гласова.

5. Наративна компетенција - Визуелни стимулуси подстичу описивање, причање, препричавање и драматизацију.

6. Симболичко мишљење - Дигитални симболи, иконе и сликовни садржаји развијају предзнаковну писменост.

У свим овим доменима пресудна је улога васпитача да усмери активност и подстакне смислену комуникацију.

2.3.1. Појам дигиталне писмености у предшколском узрасту

У предшколском узрасту дигитална писменост развија се постепено и природно, кроз свакодневне активности које укључују медије као део културног окружења детета. Деца већ у раном детињству развијају одређене облике дигиталне писмености кроз посматрање, игру и интеракцију са одраслима.

Дигитална писменост у овом периоду обухвата: препознавање дигиталних слика и симбола, разумевање да медиј носи поруку, повезивање звука и слике са значењем, учешће у заједничким дигиталним активностима.

Важно је нагласити да дигитална писменост није циљ сама по себи, већ средство за подстицање комуникације, језичког развоја и социјалне интеракције.

Предшколска установа има важну улогу у уравнотеженом и развојно примереном увођењу дигиталних медија. Програм „*Године узлета*“ наглашава да медији треба да буду у функцији истраживања, игре и учења, а не замена за директну комуникацију и интеракцију.

Улога предшколске установе огледа се у:

- планирању активности које укључују дигиталне медије,
- стварању безбедног и подстицајног окружења,

- подршци васпитачима кроз стручно усавршавање,
- сарадњи са породицом.

На тај начин, дигитална писменост постаје део целокупног васпитно-образовног процеса, а не изолована активност.

2.3.2. Дигитална писменост и рана језичка писменост

Дигитална и језичка писменост у раном детињству тесно су повезане. Савремена истраживања указују да дигитални медији могу подржати развој језичких компетенција када су интегрисани у педагошки осмишљене активности (Mayer, 2015).

Кроз дигиталне садржаје деца проширују речник, развијају разумевање језика, усвајају нове појмове, развијају наративне способности, подстичу дијалог и комуникацију.

Нојман истиче да су дигиталне приче и интерактивне сликовнице посебно погодне за подстицање ране језичке писмености, јер комбинују визуелне и аудитивне елементе и омогућавају активну улогу детета. (Neumann, 2018, стр.52-53)

Један од кључних аспеката дигиталне писмености јесте развој критичког односа према медијима. Иако се критичка медијска писменост у потпуности развија касније, темељи се постављају већ у предшколском узрасту.

Критички приступ у овом периоду подразумева разговор о ономе што се гледа или слуша, постављање питања, повезивање медијског садржаја са стварним животом и разликовање реалног и измишљеног.

Деца не треба да буду пасивни корисници медија, већ активни тумачи значења. Управо у том процесу улога васпитача је од пресудног значаја. (Исто)

2.4. Улога васпитача и програм „Године узлета“ у дигиталној пракси

Програм „Године узлета“ заснива се на савременим педагошким приступима који дете посматрају као активног истраживача, компетентног учесника у сопственом развоју, и субјекта који кроз игру, дијалог и интеракцију гради своја знања. Програм одбацује традиционални модел усмерене наставе и уместо тога промовише: партиципацију, сарадњу, социјалне интеракције, аутентичне ситуације учења, мултимодалне ресурсе и пројектно планирање. (Исто)

У оквиру програма, медији — укључујући дигиталне — нису посматрани као „додатни материјал“, већ као део ширег културног и комуникацијског окружења детета. Према упутствима програма, медији треба да подстичу радозналост, критичко мишљење, истраживање и дијалог.(Исто)

Посебно је значајно што „Године узлета“ истичу да дидактички материјали, укључујући дигиталне, треба да буду у функцији комуникације, симболичког изражавања, конструкције значења, социјалне интеракције и наративног развоја. Ови аспекти директно се подударају са теоријским основама развоја ране језичке писмености.

2.4.1. Дигитални медији у оквиру „Година узлета“

Дигитална средства у овом програму описана су као „савремени материјали који могу да обогате дечје искуство, омогуће приступ новим информацијама и подрже комуникацију, али само уз критички надзор и активну улогу васпитача“(Исто).

Кључни програмски принципи који се односе на употребу дигиталних ресурса су:

1. Активно учешће детета - дете није пасивни посматрач садржаја, већ учесник у заједничком тумачењу и истраживању.
2. Дигитални медији као део културног окружења детета - гледање видеа, слушање звучних садржаја, препознавање дигиталних слика — све су то савремене „културне праксе“ деце.
3. Дигитални медији као средство, а не циљ - програм инсистира на томе да дигитални материјали морају бити у функцији педагошког циља.
4. Улога васпитача као медијског посредника - васпитач води разговор, поставља питања, гради контекст, подстиче комуникацију, одабира развојно примерене садржаје.
5. Подстицање наративности и дијалога - дигитални медији се користе као увод или подстицај за причу, препричавање, драматизацију, игру улога.

Ови принципи су у директној вези са налазима твог истраживања: васпитачи управо ове функције најчешће и користе када примењују дигиталне садржаје.

2.4.2. Задатак васпитача

У савременој педагогији улога васпитача је значајно проширена. Према Крњаји (Крњаја, 2015, стр. 48–50; Крњаја, 2018, стр. 62–64), васпитач је „партнер детета у учењу, модел комуникације и организатор дечјих искустава“. У дигиталном контексту, ова улога још више добија на важности.

Васпитач је одговоран за: планирање активности, избор квалитетних садржаја, процену примерености материјала, усмеравање пажње детета, критичко тумачење приказаног, разговор пре и после дигиталног садржаја, интеграцију дигиталног и реалног искуства (Крњаја, 2018, стр. 70–72).

Николић истиче да је најважнији задатак васпитача „да дигитални садржај претвори у смислену комуникацијску ситуацију“, јер се језички развој остварује искључиво кроз интеракцију, дијалог и учешће. (Николић, 2017, стр.45)

Борисављевић и сарадници наводе да дигитални медији могу имати високу педагошку вредност само када су комбиновани са: вођеним разговором, питањима отвореног типа, подстицањем наративног развоја, активним учешћем детета. (Борисављевић и сарадници, 2020, стр 65,66)

Према програму „*Године узлета*“, васпитач је одговоран за креирање услова у којима дете активно учествује у учењу, истражује, поставља питања и гради значења кроз интеракцију са другима и окружењем. У том смислу, дигитални медији нису циљ сами по себи, већ средство које васпитач користи у функцији развоја детета (ЗУОВ, *Године узлета*, 2018). Управо ово су васпитачи из истраживања истицали као најважнији елемент употребе дигиталних садржаја.

Улога васпитача као медијатора заснива се на социокултурној теорији учења, која наглашава да се развој одвија у интеракцији са другима. Одрасли имају кључну улогу у вођењу детета кроз зону наредног развоја, пружајући подршку која омогућава детету да превазиђе тренутне могућности. (Vygotsky, 1978)

У контексту дигиталних медија, ова медијаторска улога подразумева:

- избор развојно примерених садржаја,

- постављање јасних циљева активности,
- усмеравање пажње детета,
- подстицање разговора и размишљања,
- повезивање дигиталног садржаја са реалним искуствима.

Васпитач својим питањима, коментарима и моделовањем језика значајно утиче на квалитет дечјег језичког искуства. Дигитални садржаји, када су праћени активном медијацијом, постају подстицај за дијалог, а не замена за комуникацију.

2.4.3. Професионалне компетенције васпитача у дигиталном окружењу

Примена дигиталних медија у предшколском образовању захтева од васпитача развијене професионалне компетенције које обухватају педагошку компетентност, дигиталну компетентност, комуникацијску компетентност, рефлексивну праксу.

Према Миленковић (Миленковић, 2020, стр.55), дигитална компетентност васпитача не подразумева техничку вештину, већ способност критичке процене и педагошке примене дигиталних ресурса. Васпитач мора бити у стању да процени:

- квалитет садржаја,
- његову усклађеност са развојним потребама деце,
- могуће ефекте на језички развој,
- начин интеграције у васпитно-образовни процес.

Васпитачи који имају развијене дигиталне и педагошке компетенције чешће и сврсисходније користе дигиталне медије у раду.

Деца у предшколском узрасту уче посматрањем и имитацијом. Због тога васпитач представља модел језичког и медијског понашања. Начин на који васпитач говори, поставља питања, реагује на дигиталне садржаје и тумачи их има директан утицај на дечје учење.

Социјално учење се одвија кроз посматрање модела, што значи да васпитач својим понашањем показује деци како се медији користе на одговоран и смислен начин.

У том смислу, васпитач показује критички однос према садржају, наглашава значења, подстиче размишљање и развија позитиван однос према језику и учењу.

Језички подстицајно окружење подразумева простор и атмосферу у којој је комуникација стална, смислена и подржана. Улога васпитача је да осмисли окружење које подстиче разговор, постављање питања, описивање, препричавање и наративно изражавање.

У том контексту, дигитални медији могу бити интегрисани као један од ресурса који обogaћују окружење. Васпитач одлучује:

- када је употреба дигиталног медија оправдана,
- како ће бити повезана са другим активностима,
- на који начин ће подстаћи језичку интеракцију.

Николић (Николић, 2017, стр. 64) наглашава да је кључни фактор квалитета активности управо начин на који васпитач повезује дигитални садржај са дијалогом и искуством деце.

2.4.4. Сарадња са породицом и институционална подршка

Улога васпитача у развоју језичке и дигиталне писмености не може се посматрати изоловано од породичног и институционалног контекста. Сарадња са родитељима је од великог значаја, јер деца дигиталне медије у великој мери користе и ван вртића.

Васпитач има улогу да информише родитеље о развојно примереној употреби дигиталних медија, подстиче заједничке активности и саветује о избору квалитетних садржаја.

Поред тога, институционална подршка у виду стручног усавршавања, техничке опремљености и јасних смерница значајно утиче на квалитет примене дигиталних медија у пракси (Европска комисија, 2020).

2.4.5. Значај улоге васпитача у контексту овог истраживања

Улога васпитача представља централни фокус овог рада и спроведеног истраживања. Теоријске поставке указују да без активне, промишљене и стручно засноване улоге

васпитача дигитални медији не могу имати позитиван утицај на развој ране језичке писмености.

Резултати истраживања додатно потврђују да васпитачи препознају сопствену одговорност и улогу у медијацији дигиталних садржаја, што указује на потребу да се ова област систематски подржи и унапреди кроз образовну политику и праксу.

2.5. Педагошки и етички оквири примене дигиталних медија

Примена дигиталних медија у предшколском образовању, поред бројних развојних потенцијала, отвара и важна етичка и педагошка питања која захтевају пажљиво разматрање. У савременој педагошкој теорији све се више наглашава да дигитални медији не смеју бити посматрани искључиво кроз призму технолошких могућности, већ као део сложеног васпитно-образовног контекста у којем је дете у центру процеса.

Етички аспект примене дигиталних медија односи се пре свега на заштиту добробити детета, поштовање његових развојних потреба, права и индивидуалности. Педагошки аспект подразумева промишљено планирање, критичку селекцију садржаја и интеграцију дигиталних медија у васпитно-образовни процес на начин који подстиче развој, а не пасивну потрошњу садржаја.

2.5.1. Принцип најбољег интереса детета

Један од основних етичких принципа у предшколском образовању јесте принцип најбољег интереса детета. У контексту дигиталних медија, овај принцип подразумева да свака активност која укључује употребу технологије мора бити оправдана са становишта развоја детета.

Према УНЕСКО-у, дигитални медији могу имати позитиван утицај на дечји развој само уколико су развојно примерени, временски ограничени, садржински квалитетни, праћени подршком одраслих. (УНЕСКО, 2018)

Уколико се дигитални медији користе без јасног педагошког циља, они могу довести до смањене социјалне интеракције, пасивности и површног усвајања садржаја. Зато је неопходно да васпитач стално процењује да ли употреба дигиталног медија доприноси развоју детета или га удаљава од активног учешћа у учењу.

Развојно примерена пракса представља основни педагошки принцип у предшколском образовању. Она подразумева усклађивање активности са узрастом, интересовањима и могућностима деце. У том смислу, примена дигиталних медија мора бити пажљиво прилагођена предшколском узрасту.

Дигитални садржаји за предшколску децу треба да буду кратки и јасни, без агресивних и преоптерећујућих визуелних ефеката, усмерени на учење кроз игру и подстицајни за разговор и интеракцију.

Развојно примерена употреба подразумева и баланс између дигиталних и недигиталних активности. Дигитални медији не смеју заменити игру, физичку активност, непосредну комуникацију и социјалну интеракцију, већ их могу допунити и обогатити.

2.5.2. Педагошка одговорност васпитача

Васпитач има кључну одговорност у етички и педагошки исправној примени дигиталних медија. Према Крњаји (Крњаја, 2017, стр.92), професионална одговорност васпитача огледа се у способности да критички процени услове у којима се медији користе и да обезбеди да они буду у функцији развоја детета.

Педагошка одговорност васпитача обухвата:

- избор квалитетних и проверених садржаја,
- планирање активности са јасним циљевима,
- праћење реакција деце,
- подстицање дијалога и размишљања,
- рефлексију сопствене праксе.

Васпитач је дужан да дигиталне медије користи као средство за подстицање језичког и когнитивног развоја, а не као „попуњавање времена“ или средство за умиривање деце.

Етички аспект примене дигиталних медија обухвата и питање заштите детета од непримерених садржаја, прекомерне изложености екрану и потенцијалних ризика дигиталног окружења. Иако се у предшколској установи медији користе у контролисаним условима, неопходно је развити свест о одговорној употреби.

Заштита детета у дигиталном окружењу подразумева контролу садржаја, временско ограничење употребе, надзор од стране одраслих, јасна правила и процедуре. (Европска комисија, 2020)

У том контексту, сарадња са породицом има посебан значај. Васпитачи могу имати важну улогу у саветовању родитеља о развојно примереној употреби дигиталних медија и о значају заједничког коришћења и разговора о медијским садржајима.

2.5.3. Баланс између дигиталног и непосредног искуства

Једно од кључних педагошких питања односи се на успостављање равнотеже између дигиталних и непосредних искустава. Предшколски узраст карактерише потреба за непосредним доживљајем, игром, покретом и социјалном интеракцијом.

Дигитални медији треба да буду само један од ресурса у ширем контексту учења, а не доминантан облик активности. Њихова улога је да обогате искуство, подстакну радозналост, служе као увод или подстицај за даље активности. (ЗУОВ, *Године узлета* 2018)

На тај начин се обезбеђује да дигитални медији подржавају развој, а не да га ограничавају.

2.5.4. Значај етичких и педагошких аспеката за ово истраживање

Разматрање етичких и педагошких аспеката примене дигиталних медија представља важан теоријски оквир за разумевање резултата спроведеног истраживања. Ставови васпитача о ограничењима, одговорности и потреби за контролом употребе дигиталних медија директно су повезани са етичким принципима и педагошким уверењима.

Ово поглавље доприноси разумевању да примена дигиталних медија у подстицању ране језичке писмености није само техничко или методичко питање, већ пре свега педагошко и етичко.

2.6. Синтеза теоријских полазишта и повезаност са истраживањем

Разматрање теоријских модела, педагошких приступа и савремених истраживања указује на јасан закључак: дигитални садржаји имају потенцијал да значајно подрже развој ране језичке писмености, али само уколико су у функцији активног учења,

комуникације и интеракције. Кроз целокупан теоријски преглед провлаче се следећи заједнички елементи:

Улога одраслог посредника је пресудна

Према Виготском (Vygotsky, 1978), развој се одвија у интеракцији. Зато дигитални садржај није сам по себи развојан — он то постаје тек у контексту: заједничког гледања, разговора, постављања питања, дијалога, активног учешћа. Сва водећа истраживања (Hirsh-Pasec, 2015, Marsh, 2016, Neumann, 2018) потврђују исто: *активна медијација одраслог је највећи предиктор позитивног утицаја дигиталних садржаја.*

Мултимедијални садржаји подржавају језички развој кроз више канала

На основу Мајерове мултимедијалне теорије, деца ефикасније обрађују информације када су оне представљене кроз визуелни и звучни канал истовремено. Ово у пракси значи да: нове речи се брже усвајају када их прати слика, деца боље разумеју радњу када је визуелно дочарана, аудитивно-визуелни стимулуси подржавају фонолошку свест, наратив се лакше прати и препричава. (Mayer, 2009, стр.47-49)

Дигитални садржаји подстичу мотивацију, али мотивација мора бити усмерена

Дигитални медији подстичу ангажовање и интересовање, али без стручне медијације они остају на нивоу забаве. Зато „Године узлета“ наглашавају да сваки медиј мора бити у функцији: развојног циља, социјалне интеракције, дијалога и размене, игре и истраживања (ЗУОВ, *Године узлета* 2018)

Симболичка писменост и дигитална писменост су повезане

Симболичка игра је основа за касније читање и писање. Савремена истраживања додају да дигитални симболи (иконе, дигиталне сликовнице, апликације) имају сличну функцију — они проширују симболички свет детета (Piaget, 1962) Дете учи да: разликује слику и симбол, прати редослед, повезује звучни сигнал са значењем, разуме наратив, препознаје основне знакове. Ово представља основу предписмености.

Употреба дигиталних садржаја мора бити ограничена, селективна и критички вођена

Према препорукама Америчке академије за педијатрију и европским стандарима развојно примерених пракси: садржаји морају бити кратки (3–5 минута за предшколце), морају бити едукативни, без агресивних и преоптерећујућих елемената, морају бити у функцији истраживања и комуникације, морају бити праћени активностима након гледања. (American Academy of Pediatrics, 2016)

Ове препоруке потврђене су и у домаћим истраживањима (Борисављевић, 2020), која истичу да је неконтролисано коришћење дигиталне технологије супротно развојним потребама детета.

На основу теоријског разматрања може се закључити да је примена дигиталних садржаја у подстицању ране језичке писмености: оправдана, научно утемељена, програмски подржана, развојно значајна, педагошки осетљива, и условљена компетентношћу васпитача.

Због тога је истраживање ставова васпитача о примени дигиталних садржаја изузетно важно, јер омогућава увид у актуелну праксу, ниво обучености, перцепцију вредности дигиталних медија, препреке у реалној пракси, потребе за унапређењем.

Резултати истраживања представљају основу за даље дефинисање смерница за побољшање праксе, што директно произилази из теоријских и програмских полазишта.

2.6.1. Значај теме за савремену предшколску праксу

На основу свих теоријских и програмских параметара, тема овог истраживања има висок научни и практични значај. Њена важност је у следећем:

Савремена деца одрастају у дигиталном окружењу - зато је потребно разумети како дигитални медији могу бити употребљени у развојне сврхе.

Језички развој је темељ свих каснијих компетенција -утицај дигиталних садржаја на језички развој мора бити научно и педагошки сагледан.

Васпитачи имају централну улогу у медијацији - Без њиховог стручног вођења нема развојног ефекта.

„Године узлета“ пружају програмски оквир за употребу медија - Али је примена у пракси често неуједначена.

Резултати истраживања дају смернице за унапређење праксе - И доприносе развоју квалитета у предшколском образовању.

3. МЕТОДОЛОШКИ ДЕО

3.1. Циљ и полазишта истраживања

Полазиште овог истраживања произилази из савремених промена у друштву и образовању, које се огледају у све већем присуству дигиталних технологија у животу деце предшколског узраста. Иако програм „Године узлета“ препознаје медије, укључујући и дигиталне, као потенцијалне ресурсе за учење и развој, у пракси се уочава да је њихова примена неуједначена и често условљена личним ставовима, искуством и могућностима васпитача.

Потреба за истраживањем ове теме јавља се управо из настојања да се сагледа реално стање у предшколској пракси, са посебним освртом на улогу васпитача као кључних носилаца васпитно-образовног процеса. Истраживање је усмерено на испитивање начина на који васпитачи користе дигиталне садржаје у подстицању ране језичке писмености, као и на анализу њихових ставова, искустава, процена ефеката и уочених препрека у примени.

Тема истраживања је одржива и актуелна, јер се односи на дугорочне развојне процесе у предшколском образовању и има директну применљивост у васпитно-образовној пракси. Резултати истраживања могу послужити као основ за унапређење планирања, стручног усавршавања васпитача и развоја институционалне подршке у области примене дигиталних медија.

Циљ истраживања

Општи циљ истраживања јесте да се испита и анализира примена дигиталних садржаја у подстицању ране језичке писмености код деце предшколског узраста из перспективе васпитача.

Посебни циљеви истраживања су:

- утврдити у којој мери и на који начин васпитачи користе дигиталне садржаје у свом раду;
- испитати ставове васпитача о утицају дигиталних садржаја на развој говора и ране писмености;

- сагледати усклађеност примене дигиталних садржаја са принципима програма „Године узлета“;
- идентификовати главне препреке и ограничења у примени дигиталних медија;
- прикупити предлоге васпитача за унапређење праксе и подршке у овој области.

3.2. Задаци истраживања

У складу са дефинисаним циљевима, задаци истраживања су били:

1. Испитати учесталост употребе дигиталних садржаја у васпитно-образовном раду.
2. Утврдити које врсте дигиталних садржаја васпитачи најчешће користе.
3. Сагледати реакције деце на дигиталне садржаје у оквиру активности.
4. Испитати ставове васпитача о доприносу дигиталних медија развоју ране језичке писмености.
5. Анализирати мишљења васпитача о усклађености дигиталних садржаја са програмом „Године узлета“.
6. Идентификовати препреке у примени дигиталних садржаја у вртићу.
7. Прикупити предлоге за унапређење праксе и институционалне подршке.

Предмет и узорак истраживања

Предмет истраживања односи се на примену дигиталних садржаја у подстицању ране језичке писмености у предшколској установи, са посебним фокусом на улогу и ставове васпитача.

Узорак истраживања чинило је **30 васпитача** запослених у предшколској установи „Пчелица“ у Сремској Митровици. Испитаници су добровољно учествовали у истраживању. Сви испитаници били су женског пола, са различитим дужинама радног искуства, што је омогућило сагледавање ставова васпитача различитих професионалних профила.

3.3. Методе, технике и поступак истраживања

У истраживању је примењен **дескриптивни метод**, који је погодан за проучавање појава у њиховом природном окружењу и за опис постојећег стања у пракси.

Као истраживачка техника коришћено је анкетање, а као инструмент истраживања примењен је **анкетни упитник за васпитаче**, који је ауторски конципиран за потребе овог рада. Упитник је обухватао:

- питања затвореног типа (са понуђеним одговорима),
- питања отвореног типа, која су омогућила васпитачима да изразе лична искуства, ставове и предлоге.

Комбиновањем квантитативних и квалитативних питања омогућено је свеобухватније сагледавање истраживане појаве.

Поступак спровођења истраживања

Истраживање је спроведено током 2025. године. Упитници су дистрибуирани васпитачима уз претходно објашњење сврхе истраживања и уз наглашавање добровољности учешћа и анонимности. Испитаници су упитник попуњавали самостално. Прикупљени подаци су систематизовани, обрађени и анализирани у складу са постављеним циљевима и задацима истраживања.

Методе анализе података

Квантитативни подаци анализирани су применом основних статистичких поступака (фреквенције и проценти), а резултати су приказани у облику табела и графикана. Квалитативни подаци добијени из отворених питања анализирани су тематском анализом, при чему су одговори груписани у смислене категорије и интерпретирани у складу са теоријским оквиром истраживања.

4. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

У овом поглављу обједињено су приказани и интерпретирани резултати. Циљ обједињавања резултата и дискусије јесте да се избегне понављање, те да се свака тематска целина представи као заокружена целина: најпре се износе уочени налази (квантитативни и квалитативни), а затим се тумаче у односу на програм „Године узлета“, теоријска полазишта о раној језичкој писмености и савремене тенденције у употреби дигиталних садржаја у предшколском образовању.

Квантитативни подаци су приказани путем фреквенција и процената, док су квалитативни одговори на отворена питања анализирани тематским груписањем. Овако организовано поглавље омогућава сагледавање праксе васпитача у целини: од учесталости примене и реакција деце, преко усклађености са програмом, до препрека и предлога за унапређење.

4.1. Карактеристике узорка и контекст истраживања

Сви испитаници у истраживању (30; 100%) били су женског пола. Ова чињеница не представља изненађење, јер је професија васпитача у ширем друштвеном контексту доминантно заступљена женама, те добијени резултати одражавају искуства и ставове васпитачица у конкретној установи.

Када је реч о радном искуству, највећи део узорка чине васпитачи са 11–20 година стажа (65,6%). У мањој мери заступљени су васпитачи са до 5 година искуства (12,5%) и са 6–10 година искуства (12,5%), док је најмање васпитача са преко 20 година стажа (9,4%). Ова структура узорка је значајна јер показује да су у истраживању доминирали испитаници са зрелим професионалним искуством, што подразумева развијене увиде у организацију рада, потребе деце, могућности и ограничења установе, као и реалне услове примене дигиталних ресурса.

4.2. Примена дигиталног садржаја у васпитно – образовној пракси

Један од најзначајнијих налаза односи се на учесталост примене дигиталних садржаја у свакодневном раду. Васпитачи најчешће наводе да дигиталне садржаје користе **повремено**, док веома мали број наводи свакодневну употребу, а одређени број да

дигитална средства користи ретко. Овај образац додатно потврђује и процена учесталости на недељном нивоу: у већини случајева дигитални садржаји се користе **једном недељно**, мањи број више пута недељно, док је свакодневна употреба минимално заступљена.

Ови налази указују да дигитални ресурси у пракси углавном имају **пратећу улогу**, односно да се користе као допуна и подршка активности, а ређе као систематично интегрисан део планираних васпитно-образовних процеса. Посматрано кроз програм „Године узлета“, који наглашава могућност коришћења различитих ресурса у функцији игре, истраживања и комуникације, добијени резултати могу се тумачити као показатељ да потенцијал дигиталних медија у пракси постоји, али да се реализује ограничено. Уместо континуираног и промишљеног уклапања у курикулум, дигитални садржаји се чешће користе „према потреби“, у зависности од теме, контекста или тренутних техничких могућности.

Према достављеним подацима, најчешћи облици дигиталних ресурса које васпитачи користе јесу: музика и песме, видео-садржаји, едукативни анимирани материјали, кратки филмови и цртани садржаји у функцији теме, као и звучни записи (песме, рецитације). Са друге стране, ређе се користе интерактивне апликације, образовне платформе, дигиталне сликовнице и едукативне игрице.

Оваква структура употребе може се тумачити у контексту доступности и практичности: аудио-визуелни материјали су лакше доступни, једноставнији за примену и често захтевају мање припреме. Истовремено, мања употреба интерактивних ресурса може указивати на ограничења у опремљености установе, потребу за додатном обуком васпитача, као и на недостатак квалитетних и проверених садржаја на српском језику који су усклађени са узрастом и програмом.

4.3. Перцепције васпитача о ефектима дигиталних садржаја

Налази показују да деца на дигиталне садржаје реагују претежно позитивно: најзаступљенији су одговори да је реакција „увек“ или „често“ позитивна, док су „повремено“ и „ретко“ мање присутни. Ови подаци сугеришу да дигитални материјали код деце изазивају интересовање, радозналост и појачану мотивацију.

Овај резултат је важан јер показује да дигитални медији, услед мултимодалности (звук, покрет, слика), привлаче пажњу и могу постати снажан подстицај за укључивање деце у активност. Међутим, позитивна реакција сама по себи не значи аутоматски развојни ефекат. Управо зато се у тумачењу налаза мора нагласити да је пресудна улога васпитача: дигитални садржаји имају највећу вредност онда када се користе као повод за разговор, заједничко тумачење и повезивање са искуством детета, што се јасно види у квалитативним одговорима.

На питање да ли дигитални садржаји доприносе развоју ране језичке писмености, добијени су следећи одговори: 45,2% васпитача процењује да допринос постоји у значајној мери, 45,2% да је допринос делимичан, док 9,7% сматра да допринос није велик; није било одговора да дигитални садржаји уопште не доприносе.

Овај резултат је посебно важан јер показује општи консензус да дигитални медији имају образовни потенцијал, али и јасну свест да је тај потенцијал „условљен“. Скоро половина испитаника бира одговор „делимично“, што указује да васпитачи ефекте не виде као аутоматске, већ као зависне од квалитета садржаја, начина употребе, постојања пратећих активности, педагошког вођења, техничке опремљености и компетенција васпитача. На тај начин, резултати потврђују теоријску поставку да је улога васпитача пресудна: дигитални медији су развојни ресурс само онда када су интегрисани у смислене активности које подстичу говор, дијалог, препричавање и језичко резоновање.

4.4. Усклађеност дигиталне праксе са програмом „Године узлета“

На питање о усклађености примене дигиталних садржаја са принципима програма „Године узлета“, 58,1% испитаника одговара да је примена усклађена, 38,7% да је делимично усклађена, док 3% процењује да је неусклађена или је исказало несигурност. Овај налаз показује да већина васпитача сматра да дигитални садржаји могу подржати кључне принципе програма: активно учешће детета, учење кроз игру, подстицање комуникације и истраживања, као и повезивање садржаја са животним искуством.

Истовремено, значајан проценат одговора „делимично“ указује на осећај да се принципи не остварују у пуној мери, што је разумљиво уколико се има у виду да се дигитални ресурси користе повремено, а не као систематични део планирања. Дакле,

усклађеност се не може посматрати као формално „коришћење технологије“, већ као питање педагошке функције: дигитални медији су у складу са програмом онда када су у служби дететове активности, комуникације и грађења значења, а не када постају средство пасивног гледања.

4.5. Услови и ограничења примене електронских уређаја

Васпитачи су проценили да ли има довољно прилика за учење уз дигиталне садржаје на српском језику: 32,3% одговара потврдно, 58,1% делимично, док 9,7% одговара негативно. Ово указује да већина испитаника сматра да понуда квалитетних дигиталних садржаја на српском језику није довољна или да такви садржаји нису лако доступни, односно да често нису усклађени са узрастом или програмским принципима.

Поред садржајних ограничења, васпитачи наводе и проблеме у оквиру саме установе: део васпитача има на располагању одређене уређаје, али недовољно; присутне су техничке потешкоће; поједине просторије немају интернет или адекватну опрему; мобилни телефони се понекад користе као замена за недостајућу технику. Ови налази упућују на структурна ограничења која директно утичу на учесталост и квалитет примене дигиталних садржаја. Другим речима, чак и када постоји позитиван став и педагошка свест, услови рада могу значајно сузити могућност реализације активности.

4.6. Квалитативна анализа ставова и искуства васпитача

Квалитативни део истраживања односио се на анализу одговора васпитача на четири отворена питања, са циљем да се осветле педагошка уверења, стратегије и дилеме у примени дигиталних садржаја у подстицању ране језичке писмености. Анализа је спроведена применом тематске анализе, а одговори су груписани у смислене категорије.

4.6.1. На који начин дигитални садржаји доприносе раном језичком развоју (питање 11)

На основу одговора издвојено је пет доминантних тема: (1) обогаћивање речника и развој појмова; (2) подстицање пажње, мотивације и интересовања; (3) развој аудитивних и визуелних вештина; (4) повезивање садржаја са животним искуством; (5) подстицање приче, дијалога и креативног мишљења.

Ове теме показују да васпитачи дигиталне ресурсе не посматрају једнодимензионално, већ препознају њихов утицај на различите сегменте језичког развоја — од рецептивног и продуктивног језика, преко перцептивних способности, до развоја наративности и дијалога.

4.6.2. Како се обезбеђује да дигитални садржаји буду у функцији развоја, а не пуке забаве (питање 12)

У одговорима су издвојене четири кључне стратегије: (1) пажљив избор садржаја; (2) постављање јасног циља активности; (3) вођена активност и разговор након гледања/слушања; (4) временска ограничења и мере безбедности.

Ови налази указују на развијену свест да дигитални медиј не сме бити „сам себи сврха“, већ средство које покреће даље активности: разговор, препричавање, тумачење, повезивање са реалним искуством и практично језичко изражавање. Оваква пракса је у складу са програмом „Године узлета“, који наглашава функцију активности и активну улогу детета у процесу учења.

4.6.3. Главне препреке за употребу дигиталних средстава (питање 15)

Одговори васпитача показују пет типичних препрека: недовољна опремљеност (пројектори, лаптопови, звучници, интернет), техничке потешкоће (кварови, слаб интернет, застарела опрема), недостатак квалитетних садржаја на српском језику, недовољна обука васпитача и недостатак времена у дневној организацији рада. Ово додатно потврђује да ограничења нису само индивидуална, већ у значајној мери системска.

4.6.4. Предлози за унапређење дигиталне подршке (питање 18)

Предлози васпитача груписани су у четири правца: боља опремљеност; развој базе безбедних едукативних садржаја усклађених са „Годинама узлета“; стручно усавршавање; системска подршка установе (план, стратегија, тимски рад). Ови предлози су уједно и најјасније смернице за унапређење праксе, јер долазе од непосредних носилаца процеса — васпитача.

У целини, резултати истраживања указују да дигитални садржаји могу имати значајан потенцијал у подстицању ране језичке писмености, али да је њихова реализација у пракси ограничена пре свега инфраструктурним и организационим условима, као и доступношћу квалитетних садржаја на српском језику. Истовремено, добијени налази показују да васпитачи поседују развијену свест о педагошкој функцији медија и да дигиталне ресурсе не користе као пуку забаву, већ као подстицај за разговор, препричавање, ширење речника и повезивање са животним искуством.

5. ПРЕДЛОЗИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ И ПРИМЕНУ РЕЗУЛТАТА У ПРАКСИ

На основу добијених резултата, који указују на нерегуларну и недовољно систематизовану употребу дигиталних садржаја у развоју ране језичке писмености, могу се формулисати конкретни предлози за унапређење праксе у предшколским установама. Ови предлози односе се на организационе, техничке, професионалне и педагошке аспекте рада васпитача и установе у целини.

5.1. Материјални и организациони услови за примену дигиталних садржаја

Резултати истраживања указују да васпитачи често немају приступ адекватној опреми или да је њена употреба ограничена. Како би се омогућило квалитетније планирање и извођење активности, препоручује се:

- набавка пројектора, лаптопова, таблет-уређаја и квалитетних звучника;
- побољшање интернет мреже и техничке подршке;
- увођење основне опреме у све васпитне групе, а не само у одређене просторије;
- формирање „медија центра“ у оквиру установе — посебног простора са опремом који васпитачи могу да користе за планиране активности.

Без адекватне техничке подршке, функционална примена дигиталних садржаја остаје ограничена. Да би примена дигиталних медија била одржива, препоручује се да установа развије:

- стратегију дигиталног развоја,
- годишњи план набавке опреме,
- план стручног усавршавања,
- јасне протоколе за коришћење дигиталних медија,
- етичке смернице и мере безбедности.

Таква стратегија олакшава координацију свих активности и обезбеђује једнак приступ ресурсима у свим групама.

5.2. Професионални развој васпитача и планирање дигиталне праксе

Резултати показују да велики број васпитача има потребу за:

- развијањем дигиталних компетенција,
- упознавањем са доступним платформама,
- усвајањем метода критичке и педагошке употребе дигиталних медија.

Предлажу се следеће активности:

- организовање семинара и радионица у оквиру установе;
- укључивање стручних сарадника за медијско образовање;
- формирање „ИКТ тима“ који би водио друге васпитаче;
- хоризонтално учење — размена примера добре праксе;
- менторска подршка млађим васпитачима.

Ово би подигло ниво стручности и смањило страх или несигурност у коришћењу технологије. Да би дигитални медији били у функцији језичког развоја, а не пуне забаве, потребно је њихово систематско укључивање у:

- дневно планирање,
- пројектне активности,
- ситуационо планирање,
- тематски развој садржаја.

Препоручује се:

- јасно дефинисање исхода који се дигиталним садржајем постижу;
- коришћење дигиталних медија као уводног или завршног дела активности;
- продубљивање садржаја кроз разговор, препричавање, драматизацију и игру улога;
- повезивање дигиталног садржаја са конкретним материјалима, сликовницама, предметима, експериментима.

Тако дигитални медији не остају изоловани, већ се интегришу са осталим облицима учења.

5.3. Дигитални садржаји у функцији програма „Године узлета“

Васпитачи су истакли недостатак квалитетних едукативних садржаја на српском језику.

Као одговор на овај проблем, препоручује се:

- креирање интерне базе дигиталних садржаја у оквиру установе;
- формирање заједничког Google Drive / Moodle / SchoolHub простора за све васпитне групе;
- системско прикупљање и категоризација садржаја (по узрасту, области, теми, циљевима);
- употреба садржаја који су усклађени са програмским областима и принципима „Године узлета“;
- сарадња са школама, библиотекама, културним установама и ауторима дигиталних ресурса;
- развој дигиталних сликовница, аудио-прича и кратких едукативних клипова прилагођених деци од 3 до 7 година.

Оваква база би омогућила континуитет, доступност и сигурност у употреби дигиталних медија. Многи васпитачи имају креативност, али не и техничке услове да развијају сопствене материјале. Препоручује се:

- снимање аудио-песама, рецитација и прича васпитача;
- израда кратких видеа, презентација и дигиталних сликовница са фотографијама деце из групе;
- коришћење једноставних алата (PowerPoint, BookCreator, Canva).

Ово доприноси персонализацији учења и већој укључености деце.

5.4. Сарадња са родитељима и подстицање креативне употребе дигиталних медија

Резултати квалитативних одговора указују да родитељи често користе дигиталне медије на различите начине, а деца долазе у вртић са различитим дигиталним искуствима.

Препоручује се:

- информисање родитеља о адекватној употреби дигиталних медија;
- кратке брошуре или презентације о безбедној и развојно примереној употреби технологије;

- заједничке активности родитеља и деце (нпр. снимање породичног видеа, дигитална фото-сторија).

Овај корак доприноси усаглашавању окружења у коме дете учи. Препоручује се употреба дигиталних садржаја која подстиче активно учешће деце:

- интерактивне приче
- дигитални квизови
- аудио-визуелни материјали праћени покретом
- драматизације након гледања
- игра улога
- препричавање видеа
- креирање „дететовог дигиталног дневника“

Овакве активности су у складу са конструктивистичким приступима учењу.

5.5. Синтеза могућности унапређења васпитно-образовне праксе

Резултати истраживања јасно указују да васпитачи:

- имају добра полазна знања,
- имају висок степен свести о образовној функцији медија,
- користе дигиталне материјале одговорно,
- али немају системску подршку.

Највећи потенцијал за унапређење праксе лежи у:

- опреми,
- обукама,
- развоју садржаја,
- тимском раду,
- усклађивању са програмом „Године узлета“.

Системским увођењем ових промена могуће је значајно унапредити језички развој деце и дигиталну културу вртића.

6. ЗАКЉУЧАК

На основу анализе релевантних теоријских полазишта и резултата спроведеног истраживања може се закључити да дигитални садржаји представљају значајан и потенцијално веома вредан ресурс за подстицање ране језичке писмености код деце предшколског узраста. Међутим, њихов развојни утицај није аутоматски нити једнозначан, већ у великој мери зависи од начина на који се користе, од контекста у којем су интегрисани у васпитно-образовни процес, као и од компетенција и педагошке улоге васпитача као кључног посредника између детета и дигиталног медија.

Теоријска разматрања у оквиру овог рада указала су да се рана језичка писменост развија кроз континуирану и смислену комуникацију, социјалну интеракцију, симболичку игру, причање и тумачење прича, као и кроз активно учешће детета у различитим језичким ситуацијама. У том контексту, дигитални медији могу имати подстицајну улогу уколико су осмишљени и примењени у складу са развојним потребама деце, њиховим интересовањима и програмским принципима програма „Године узлета“. Посебно је наглашено да мултимедијални садржаји, који обједињују визуелне, аудитивне и интерактивне елементе, могу допринети обогаћивању речника, развоју фонолошке свести, разумевању значења речи и развоју наративних способности, али искључиво у условима активног и промишљеног педагошког усмеравања.

Резултати емпиријског истраживања показали су да васпитачи у великој мери препознају образовни потенцијал дигиталних садржаја и њихову могућу улогу у подршци развоју говора и ране језичке писмености. Истовремено, утврђено је да се дигитални медији у васпитно-образовној пракси најчешће користе повремено и спорадично, углавном као допуна традиционалним активностима, а не као систематски планиран и интегрисан део васпитно-образовног процеса. Оваква пракса указује на постојање јаза између препознатог потенцијала дигиталних медија и њихове реалне примене у предшколским установама.

Као значајне препреке у примени дигиталних садржаја васпитачи су истакли недовољну техничку опремљеност предшколских установа, ограничену доступност квалитетних и развојно примерених дигиталних садржаја на српском језику, као и недовољну подршку у виду стручног усавршавања и јасних смерница за педагошку

употребу дигиталних медија. Ови налази указују на потребу системског приступа у унапређивању услова за примену дигиталних садржаја у предшколском образовању.

Квалитативна анализа одговора показала је да васпитачи имају развијену професионалну свест о значају педагошки осмишљене употребе дигиталних медија. Они наглашавају да дигитални садржаји не смеју бити у функцији пуке забаве, већ средство за подстицање активног учешћа деце, разговора, размене мишљења и повезивања нових знања са претходним искуствима. Посебно је истакнут значај пажљивог избора садржаја, јасног дефинисања васпитно-образовних циљева, вођеног дијалога са децом током и након дигиталних активности, као и повезивања дигиталних искустава са реалним, животним ситуацијама. Ови ставови потврђују да васпитачи препознају своју улогу као активних и одговорних медијских посредника, што је у потпуности у складу са вредностима и принципима програма „Године узлета“.

На основу добијених резултата предложене су конкретне мере за унапређење васпитно-образовне праксе, које обухватају унапређење техничке инфраструктуре у предшколским установама, развој доступне и проверене базе квалитетних дигиталних образовних садржаја на матерњем језику, као и континуирано стручно усавршавање васпитача у области дигиталне педагогије. Поред тога, наглашена је потреба за пажљивим планирањем и систематском интеграцијом дигиталних медија у васпитно-образовни процес, у складу са развојним карактеристикама деце и програмским циљевима.

У целини, резултати овог рада указују да дигитални медији у предшколском образовању не представљају ни ризик ни решење сами по себи, већ педагошки ресурс чија вредност зависи од начина, учесталости и сврхе употребе. Улога васпитача показала се као кључна за остваривање развојног потенцијала дигиталних садржаја и за очување квалитета васпитно-образовног процеса. Ово истраживање може представљати полазиште за даља научна проучавања у области ране језичке писмености и дигиталних медија, али и практичан допринос унапређивању васпитно-образовне праксе у савременом дигиталном окружењу.

ЛИТЕРАТУРА

- Борисављевић, Т. (2019). *ИКТ у предшколском образовању*. Београд.
- Борисављевић, Т., и сар. (2020). *Информационо-комуникационе технологије у предшколству*. Београд.
- Bruner, J. (1986). *Actual minds, possible worlds*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Европска комисија. (2020). *Акциони план за дигитално образовање (2021–2027)*. Брисел.
- Завод за унапређивање образовања и васпитања – ЗУОВ. (2018). *Основе програма предшколског васпитања и образовања „Године узлета“*. Београд.
- Крњаја, Ж. (2015). *Рана писменост и културне праксе деце*. Београд: Филозофски факултет.
- Крњаја, Ж. (2016). *Педагошке улоге васпитача у савременом контексту*. Београд.
- Крњаја, Ж. (2018). *Предшколска педагогија и учење у социјалном контексту*. Београд.
- Крњаја, Ж. (2015–2020). *Радови о раној писмености, комуникацији и улози васпитача*. Београд.
- Marsh, J. (2016). *Digital literacy and early learning*. London: Sage.
- Mayer, R. E. (2005). Cognitive theory of multimedia learning. In: *The Cambridge handbook of multimedia learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mayer, R. E. (2009). *Multimedia learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Милић, Р. (2018). *Медији и деца у савременом друштву*. Београд.
- Милић, Р. (2020). *Медијска писменост у образовању*. Београд.

- Миленковић, С. (2017). *Језички развој деце предшколског узраста*. Београд.
- Миленковић, С. (2019). *Радови о језичком развоју у предшколству*. Београд.
- Миленковић, С. (2020). *Језичке компетенције деце предшколског узраста*. Београд.
- Миленковић, С. (2020). *Дигиталне компетенције васпитача*. Београд.
- Neumann, M. M. (2018). *Digital literacy in early childhood*. Singapore: Springer.
- Николић, М. (2017). *Наративне способности деце предшколског узраста*. Београд.
- Николић, М. (2018). *Радови о развоју говора у предшколству*. Београд.
- Николић, М. (2019). *Наративни развој деце*. Београд.
- Owens, R. E. (2012). *Language development: An introduction*. Boston: Pearson.
- Организација за економску сарадњу и развој – ОЕСД. (2019). *Дигиталне компетенције васпитача*. Париз: ОЕСД Publishing.
- Пешикан, Љ. (2010). *Како деца уче*. Београд.
- Пешикан, Љ. (2016). *Образовање у савременом друштву*. Београд.
- Piaget, J. (1962). *Play, dreams and imitation in childhood*. New York, NY: Norton.
- Snow, C. E. (2010). *Early literacy development*. London.
- Snow, C. E., Burns, M. S., & Griffin, P. (1998). *Preventing reading difficulties in young children*. Washington, DC: National Academy Press.
- UNESCO. (2018). *Global framework of digital literacy*. Paris.
- Hirsh-Pasek, K., Zosh, J. M., Golinkoff, R. M., Gray, J. H., Robb, M. B., & Kaufman, J. (2015). Learning through play: A review of the evidence. *Psychological Science in the Public Interest*, 16(1), 3–34.

ПРИЛОЗИ

Прилог 1

УПИТНИК ЗА ВАСПИТАЧА

Тема: Употреба дигиталних средстава за подстицање ране језичке писмености

Упутство

Упитник је анониман и користи се искључиво у сврху истраживања. Молимо Вас да искрено одговорите на свако питање заокруживањем понуђеног одговора или дописивањем сопственог мишљења.

*Општи подаци

1. Пол

мушки   женски

2. Радно искуство у предшколству

до 5 година

6-10 година

11-20 година

Преко 20 година

3. Узрост деце са којим тренутно радите:

3-4 године

4-5 година

5-6 година

6-7 година

мешовита група

4. Да ли у вртићу имате доступне дигиталне уређаје (рачунар, таблу, интерактивну таблу, пројектор)

Да   Не

*употреба дигиталних средстава у пракси

5. Да ли користите дигитална средства у раду са децом?

- Редовно
- Повремено
- Ретко
- Никад

6. Које врсте дигиталних средстава најчешће користите?

- Едукативне видео записе
- Апликације и интерактивне игре
- Музику и дечије песме
- Дигиталне сликовнице, анимације и приче
- Друго _____

7. У које сврхе најчешће користите дигиталне садржаје?

- за мотивацију и увод у тему
- за проширивање знања деце
- за развој језичких и говорних вештина
- за забаву и опуштање
- Друго _____

8. Да ли дигитална средства укључујете у планиране активности или спонтано, по потреби?

- У оквиру планираних активности
- Спонтано по потреби
- Обе опције

9. Колико често деца реагују позитивно (показују интересовање, учествују активно) током активности које укључују дигиталне садржаје?

- Увек

- Често
- Повремено
- Ретко

*Повезаност са програмом „Године узлета“

10. Сматрате ли даје употреба дигиталних средстава у складу са принципима „Година узлета“ (активно учење, сарадња, партиципација деце)?

- да
- делимично
- не
- нисам сигуран/а

11. На који начин дигитални садржаји могу допринети развоју раних језичких компетенција код деце?

---

12. Како осигуравате да дигитални садржаји буду у функцији развоја, а не 'пуке забаве'?

---

*ставови, процене и искуства васпитача

13. Сматрате ли да дигитална средства доприносе развоју ране писмености и говора?

- Да, у великој мери
- Делимично
- Не много
- Не

14. Да ли сматрате да деца у вртићу имају довољно прилика да уче уз дигиталне садржаје на српском језику?

Да

Делимично

Не

15. Које су , по Вашем мишљењу највеће предности коришћења дигиталних средстава у раду са децом?

16. Које су највеће потешкоће или препреке у примени дигиталних средстава у вртићу?

Недостатак техничке опреме

Недовољно времена за припрему

Недостатак обуке и подршке

Недостатак квалитетних домаћих садржаја

Друго

17. Да ли бисте желели додатну едукацију о примени дигиталних средстава у васпитно образовном раду

Да Не

*додатни коментари

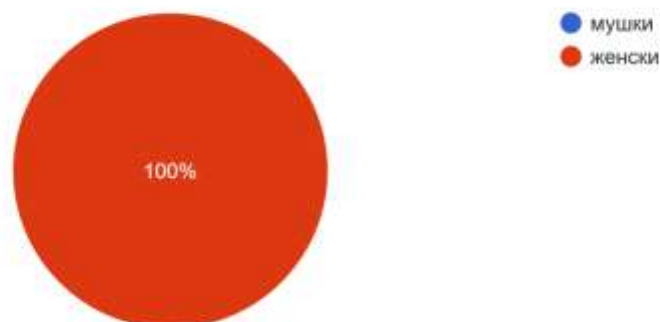
Ваши предлози за унапређење употребе дигиталних средстава у вртићима:’

Прилог 2 - графикони одговора

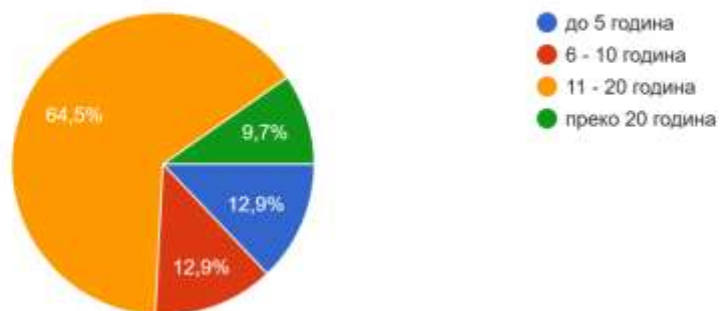
1. Пол

30 одговора

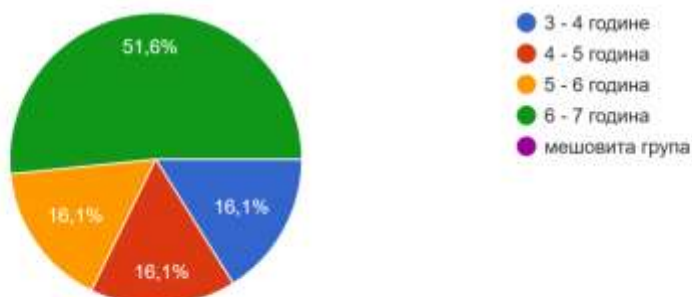
2. Радно искуство у предшколству

31 одговор

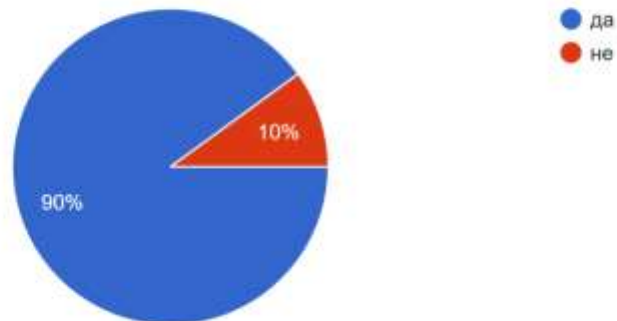
3. Узраст деце са којим тренутно радите

31 одговор

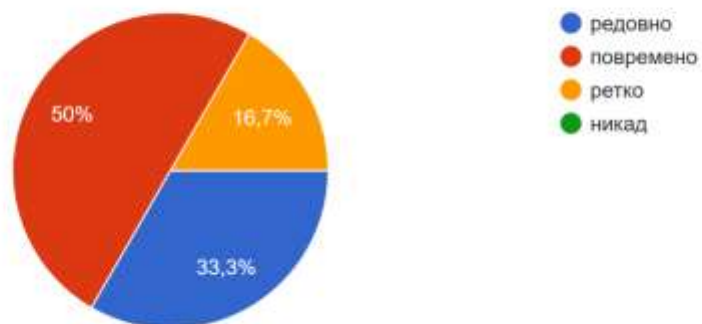
4. Да ли у вртићу имате доступне дигиталне уређаје (рачунар, таблу, интерактивну таблу, пројектор)

30 одговора

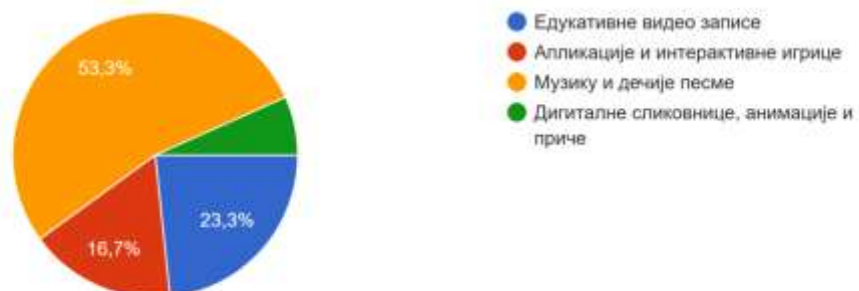
5. Да ли користите дигитална средства у раду са децом?

30 одговора

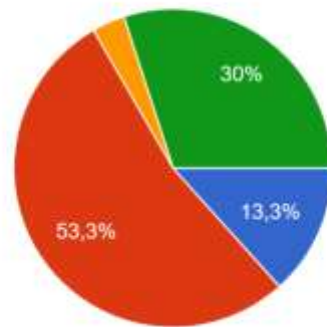
6. Које врсте дигиталних средстава најчешће користите?

30 одговора

7. У које сврхе најчешће користите дигиталне садржаје?

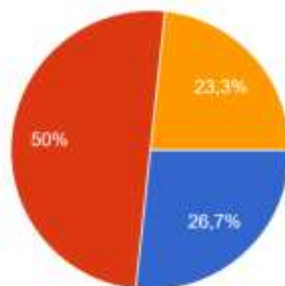
30 одговора

- за мотивацију и увод у тему
- за проширивање знања деце
- за развој језичких и говорних вештина
- за забаву и опуштање

8. Да ли дигитална средства укључујете у планиране активности или спонтано, по потреби?

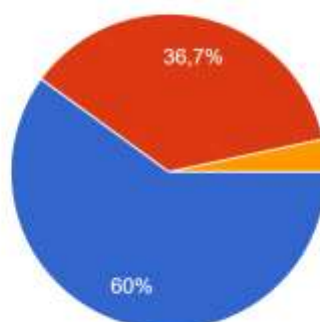
30 одговора

- У оквиру планираних активности
- Спонтано по потреби
- Обе опције

9. Колико често деца реагују позитивно (показују интересовање, учествују активно) током активности које укључују дигиталне садржаје?

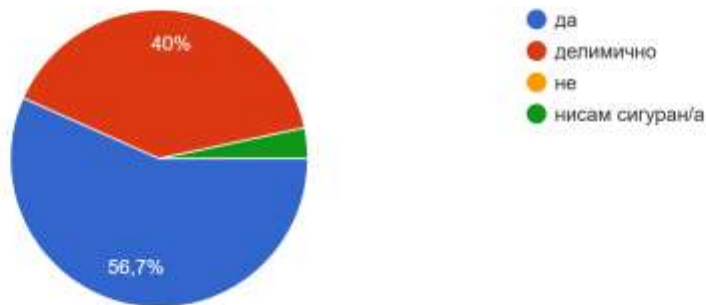
30 одговора

- Увек
- Често
- Повремено
- Ретко

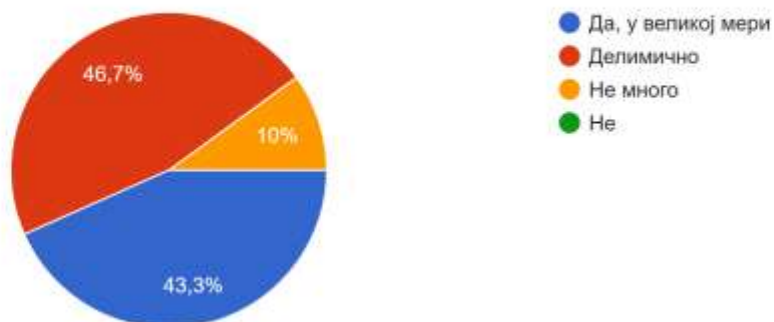
10. Сматрате ли даје употреба дигиталних средстава у складу са принципима „Година узлета“ (активно учење, сарадња, партиципација деце)?

30 одговора

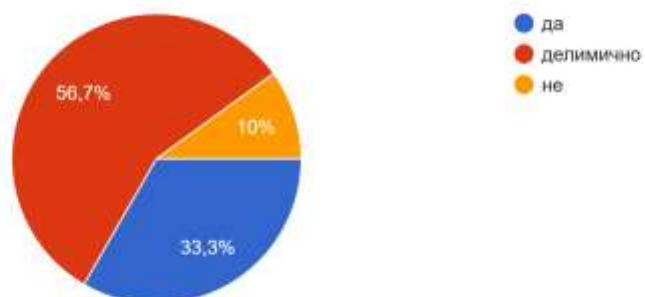
13. Сматрате ли да дигитална средства доприносе развоју ране писмености и говора?

30 одговора

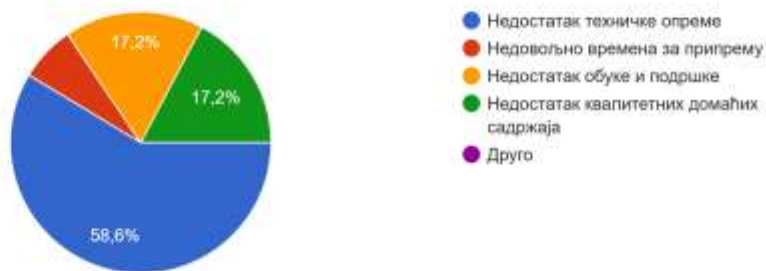
14. Да ли сматрате да деца у вртићу имају довољно прилика да уче уз дигиталне садржаје на српском језику?

30 одговора

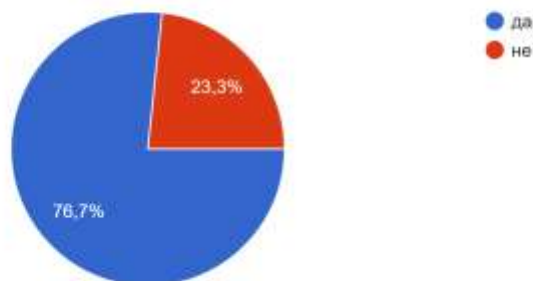
16. Које су највеће потешкоће или препреке у примени дигиталних средстава у вртићу?

29 одговора

17. Да ли бисте желели додатну едукацију о примени дигиталних средстава у васпитно образовном раду

30 одговора

Слика 1. Одговор 11

11. На који начин дигитални садржаји могу допринети развоју раних језичких компетенција код деце?
11 одговора

Дигитални садржаји могу подстићи развој речника, правилног изговора и разумевања језика кроз интерактивне игре, звучне приче и едукативне апликације које ојачавају дечју на агилност слушања и говора.

Резултат: 1 одговор

Важно је да се користи адекватно, са конкретним циљем, да деца из релативно кратког садржаја добију већина садржаја о тренутним интеракцијама, што ће имати велику допринос знања о раним језичким садржајима.

Дигитални садржаји, када се промишљено користе, доприносе развоју раних језичких компетенција код деце подстицајући слушање, разумевање, обогаћивање речника и мотивацију за усмено изражавање.

Када је избор и воли са темом можемо обогатити дечју речник.

Кроз различите апликације и интерактивне алате који подстицају учење и развијање језичке вештине кроз игру, истраживања нових речи...

Могу допринети слушању, понављању, проширивању речника и разумевању говора. Мотивишу децу да активно учествују у комуникацији, повезују слике, звуке и речи чиме се јача развој говора.

Подстица дете и дете држи његову пажњу јер су деца данас углавном навикла на дигиталне садржаје. Лако је доступност и велики избор.

Употребом алата на начин који ће допринети тачном изговору гласова и говора. Склапању реченица кроз програме, едукативне и интерактивне садржаје.

Кроз музику.

Слика 2. Одговор 12

12. Како осигуравате да дигитални садржаји буду у функцији развоја, а не 'пуке забаве'?

15 одговора

Бирам садржаје едукативног карактера

Бирам квалитетне и едукативне садржаје који имају јасне васпитно-образовне циљеве, користим их ограничено и увек у комбинацији са разговором и активностима које подстичу мишљење и комуникацију.

У умереном облику.

Уколико из садржаја деца уче, сазнају значење нових речи. Садржаји едукативног карактера деца задрже пажњу дуже, након које имамо дискусију, за разлику од кратке форме и "пуке забаве".

Усмеренје

Осигурава се тако што се дигитални садржаји бирају и користе намерно и са јасним васпитно-образовним циљем, уз активно вођење и учешће васпитача, који кроз разговор, питања и повезивање са искуством детета усмерава да садржај постане средство учења, а не пука забава.

Бирам интерактивне садржаје прилагођене узрасту

Бирам едукативне садржаје, ограничити време коришћења, укључити одраслог, повезивати дигитално са реалним искуствима, бирати интерактивне а не пассивне садржаје.

Пре него што се користи неки дигитални садржај треба се запитати шта дете треба да научи и развије кроз то искуство. Садржај се пажљиво бира на пр. проналажење речи, препознавање гласова...

Бирам углавном интерактивне садржаје

Деца се развијају кроз игру и забаву

Слика 3. Одговор 15

15. Које су, по Вашем мишљењу највеће предности коришћења дигиталних средстава у раду са децом?

16 одговора

Развој и заинтерисованост dece

Дигитална средства чине учење занимљивијим и интерактивним, подстичу децу рационалност, развијају пажњу и концентрацију, као и технолошку писменост. омогућавају визуелно представљање садржаја које деца лако разумеју и памте.

Брже и ефикасније. Јасне.

Уколико се деца на предшколском узрасту играју на добре стране дигиталних средстава, смањујемо могућност за "лоше стране" и самим тим усмеравамо их у правцу умерене употребе за потребе нових трајних знања, а не пуке забаве и кратке и брзе форме које утичу лоше на рани развој сингапа!

Лакша доступност, информисаност.

Подстичу мотивацију и рационалност, омогућавају активно и интерактивно учење.

Подстичу мотивацију и рационалност, омогућавају активно и интерактивно учење, прилагођавање садржаја индивидуалним потребама детета, као и развој дигиталне писмености, креативности и језичких компетенција на савремен и деци близак начин.

Развијање диг. писмености. Већа мотивација и пажња, учење кроз игру, развијање логичког, и критичког мишљења.

Дигитално описменјвање од малих ногу

Интерактивне апликације учења код dece чине забавнијим и занимљивијим, што их држи пажњу током дуљег временског периода, развија когнитивних вештина, лак приступ информацијама и материјалима...

Подстичање мотивације и рационалности, развој језичких и когнитивних вештина кроз интерактивно учење.

Дигитални садржаји су визуелно привлачни, динамични што код dece ствара рационалност и жељу за учењем. Развијају пажњу, памћење кроз интерактивне игре деца уче да повезује слике, симболе, брзове и речи.

Слика 4. Одговор 18

18. Ваши предлози за унапређење употребе дигиталних средстава у вртићима:

12 одговора

Повећати број технички опремљених просторија, обезбедити приступ квалитетним домаћим едукативним садржајима на српском језику и организовати стручне обуке за васпитаче ради ефикасније примене дигиталних средстава у раду.

Више треба опреме.

Laptop који деца уз помоћ васпитача користе за истраживања о пројектима и темата којима се bavimo у вртићу....

Опремање ПУ дигиталним средствима.

Уводити дигитална средства кад год је могуће

Seminari na kojima će vaspitači steći praktično iskustvo, a ne slušanje predavanja.

Izrada kvalitetnih digitalnih sadržaja, koji treba da budu prilagođeni uzrastu i u tu izradu uključiti stručnjake vaspitace, logopede, pedagoge, psihologe, IT dizajnere.

-Планску и сврсисходну употребу дигиталних садржаја у складу са узрастом и циљевима васпитно-образовног рада,
-Обучавање васпитача за креативну и безбедну примену дигиталних алата,
-Развијање сопствених едукативних материјала прилагођених контексту вртића,
-Комбиновање дигиталних и реалних активности ради очувања баланса између екрана и непосредног искуства,
-Укључивање dece у стварање садржаја (нпр. фотографисање, снимање, израда дигиталних прича).

